

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Typological tendencies in verse and their cognitive grounding

De Castro Arrazola, V.

Citation

De Castro Arrazola, V. (2018, May 3). *Typological tendencies in verse and their cognitive grounding*. LOT dissertation series. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/61826>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/61826>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/61826> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: De Castro Arrazola, V.

Title: Typological tendencies in verse and their cognitive grounding

Issue Date: 2018-05-03

Samenvatting

Dit proefschrift gaat over versbouw. Enerzijds heb ik een aantal eigenschappen geanalyseerd die wijdverspreid zijn over de wereld; anderzijds heb ik cognitieve hypothesen ontwikkeld die de verspreiding van deze eigenschappen zouden kunnen verklaren.

Wat is versbouw? Vanuit een breed perspectief vallen er een aantal verbale fenomenen binnen de definitie: liederen, gedichten, aftelversjes of leuzen bij demonstraties. In vergelijking met alledaags taalgebruik, hebben deze fenomenen extra structuurniveaus, zoals de regelmaat van geaccentueerde lettergrepen of klemtonen, het herhalen van een melodie, of een vaststaand aantal lettergrepen per regel. Deze eigenschappen kunnen, samen beschouwd, worden begrepen als een model, sjabloon of mentale structuur; verzen worden gevormd door woorden in het sjabloon te plaatsen.

Alle taalgemeenschappen in de wereld houden zich bezig met versbouw, dat wil zeggen vers is een universeel kenmerk van menselijke culturen, net als taal. Tenminste, tot nu toe zijn er geen talen zonder versbouw gevonden. Dat is op zichzelf mysterieus want we weten niet welke basisfunctie vers evolutionair gezien vervult, of wat elke gemeenschap heeft aangemoedigd om vers te creëren. Er zijn ongeveer 6000 talen in de wereld en ze hebben heel verschillende manieren ontwikkeld om liedjes en gedichten te produceren. Alhoewel elke gemeenschap, van generatie op generatie, innovaties introduceert, lijken er ook constanten te bestaan. Dit tweede mysterie is het startpunt voor dit proefschrift.

Waarom zijn rijm en binaire ritmen zo wijdverspreid? Waarom creëren we niet regelmatig verzen met veertig lettergrepen? Vele factoren kunnen onze versproductie bepalen; de anatomie van ons lichaam (de hersenarchitectuur, de grenzen van de adem), de sociale omgeving (dagelijks werk en vrije tijd, historische gebeurtenissen), en misschien zelfs onze fysieke omgeving (zingen ze zachter in koudere gebieden?). In deze brede zee van deze potentiële verklaringen, heb ik een specifieke hypothese ontwikkeld in dit proefschrift: mensen hebben cognitieve overeenkomsten en die kunnen overeenkomsten in verstradities van de wereld determineren.

Het onderzoek bestaat uit drie delen die drie verschillende kenmerken van vers-

Samenvatting

bouw bestuderen. Elk deel bestaat uit twee hoofdstukken, het eerste deel is gebaseerd op verscorpora van verschillende talen, en het tweede deel op perceptuele experimenten.

Het eerste deel gaat over de onderdelen van verssjablonen. Als men een nieuw sonnet à la Shakespeare wil schrijven, moet men een tekst van ongeveer 150 lettergrepen produceren. Toch weten we dat de 150 lettergrepen niet als een geheel begrepen worden maar worden georganiseerd in componenten en subcomponenten. Een sonnet bestaat uit drie kwatrijnen en een tweeregelig couplet, elke versregel bestaat uit twee delen, die twee of drie versvoeten bevatten, die uit twee lettergrepen bestaan. Na analyse van tientallen verstradities uit alle continenten (hoofdstuk 2) heb ik twee conclusies getrokken. (1) Alle verssjablonen bestaan uit onderdelen die te vinden zijn door structurele kenmerken te analyseren, zoals bijvoorbeeld eindrijm of verlenging van de lettergreep aan het einde van een regel. (2) Ondanks dat versdelen vaak herhaald worden, bijvoorbeeld bij twee regels met hetzelfde rijmpatroon en dezelfde melodie, worden versdelen met dezelfde kenmerken nooit meer dan vier keer na elkaar herhaald. Het is mogelijk dat deze grens in tradities over de hele wereld het gevolg is van cognitieve eigenschappen, aangezien hoeveelheden van meer dan drie of vier elementen lastiger zijn om meteen voor de geest te halen of zich te herinneren. In hoofdstuk 3 presenteer ik een hieraan gerelateerd experiment. Deelnemers wordt gevraagd om naar nietszeggende lettergrepen te luisteren en die weer te geven. Als de reeksen lang worden (bijvoorbeeld 12 lettergrepen), blijken deelnemers de neiging te vertonen om de lettergrepen te groeperen zoals dit ook gebeurt in verssjablonen.

Het tweede deel gaat over 'fouten' van versmakers (i.e. dichters, songschrijvers). In vele talen (bijv. in het Nederlands of in het Berber), hebben verssjablonen een bepaald ritme van lettergrepen nodig, bijvoorbeeld door afwisseling van zware en lichte lettergrepen. Dichters voldoen echter niet altijd aan deze normen. Zo hebben onderzoekers beschreven dat het einde van versregels regelmatig is dan het begin. Om te analyseren of deze neiging universeel is, heb ik een systematische methode ontwikkeld (hoofdstuk 4) en geïmplementeerd in verscorpora van vijf verschillende talen. Hoewel dit een kleine steekproef is zijn de resultaten robuust, met minder uitzonderingen later in de versregel. In hoofdstuk 5 presenteer ik een reeks experimenten om te toetsen of deze opwaartse regelmaat gerelateerd is aan aandacht. De deelnemers luisteren naar reeks drumslagen; van tijd tot tijd wordt er een verschillende slag gespeeld, en dan moeten de deelnemers zo snel mogelijk op een knop drukken. Ze identificeren deze uitzonderingen sneller als ze later in de volgorde verschijnen, vergelijkbaar met de patroon die dichters tonen in versregels. Het is daarom mogelijk dat onze aandacht zichzelf

optimaliseert naarmate we de reeks geluiden verwerken, en dat zou de resultaten van de corpora en de experimenten kunnen verklaren.

In het laatste deel heb ik onderzocht hoe melodieën en woorden bij elkaar aansluiten. Bij het gebruik van een taal zijn sommige lettergrepen prominenter, hoger of langer dan andere; net als bij de melodieën van liedjes. In dit licht bezien, kunnen Engelstaligen een geaccentueerde lettergreep gepaard met een zwakke noot beschouwen als ongepast. Veel van dergelijke hypothesen zijn voorgesteld voor verschillende talen, maar we weten niet of die regels eigenaardigheden van elke taal zijn, of dat er generalisaties te vinden zijn over de hele wereld. Om dergelijke regels systematisch te ontdekken, heb ik een computationele methode ontwikkeld, en ter illustratie heb ik een groot Nederlands corpus (met meer dan 3000 liedjes) geanalyseerd (hoofdstuk 6). Tot slot, om te bevestigen dat de methode geschikt is, heb ik een perceptueel experiment uitgevoerd met tientallen deelnemers (hoofdstuk 7). Volgens de analyse van het corpus en het experiment, geven Nederlandstaligen de voorkeur aan een overeenkomst tussen het ritme van spraak en muziek. Daarenboven, als dat niet het geval is, hebben ze een voorkeur voor trocheïsche woorden gepaard met een jambisch muzikaal ritme (*lé-vert*), boven jambische woorden gepaard met een trocheïsch ritme (*be-stélt*).

Zoals ik in deze drie delen van het proefschrift beargumenteer, is het essentieel om de algemene kenmerken van de verstradities van de wereld systematisch te beschrijven. De methoden gepresenteerd in de even hoofdstukken (2, 4, 6) kunnen dit veeleisend werk verlichten. Op deze manier kunnen we, als we wijdverspreide kenmerken ontdekken, verklarende hypothesen testen. De oneven hoofdstukken (3, 5, 7) bieden een aantal dergelijke voorbeelden, met alleen Nederlandstalige deelnemers. Door soortgelijke experimenten in verschillende talen uit te voeren kunnen we, mogelijk, universele tendensen aan het licht brengen. Kortom, verbouw wordt, hoewel het een prototype is van onbelemmerde creativiteit, steeds beperkt door het menselijk cognitief systeem.